

ביקורת – "עשן מעל המים", תאטרון פנימה

במאית: נעמה בר שירה

הפקה: תאטרון פנימה

שחקנים: מירב חזן, יגל תמיר, לירון כרמיאל, אלי פורמנוב, נופר לוינגר ורעות רביבו

חטאתי בשלושים שניות איחור להצגה "עשן מעל המים", ושילמתי לא רק במבטם היוקד של תושבי השורה, אלא גם בתחושת הלם טוטאלי שליוותה אותי משך הרבעון הראשון של ההצגה. נדמה שפספסתי אקספוזיציה בל-תתפספס, והיה עלי להתרכז מאסיבית כדי לחבר את פרטי העלילה ההזויים: הכל קורה באוגנדה, שם הוקמה מדינת היהודים לכאורה. מלחמות אין. מה כן יש, רעב, רעב כרוני שממוסס את המוסר החברתי וגורם לאנשים לנסות ולאכול זה את זה... בוודאי שזה נשמע מחריד, אבל לא רק חרדה מלווה את הצפייה במחזמר הזה, אלא בעיקר שאלה אחת שלא מרפה – איך? איך הצגת פרינג' בהפקה עצמאית לגמרי (תאטרון פנימה שייך לינון ונעמה בר שירה, במאית ושחקן/נגן בהצגה), פענחה את מה שהצגות בסכומי עתק לא פענחו?

שכחנו שזוהי משימה של התאטרון, להשכיח כל עולם מחוצה לו. "עשן" עושה זאת. תשמעו, זו יצירה מופתית, אם כי לעד לא קונצנזוס (ומה כן, ביננו?). אנו מדברים על פרינג', כן? עצי-בד מקושטים בבובות קופים מצועצעות, "מדורה" עשוית חוטים עבים ואדומים שנכרכים סביב מישהי, אפילו הסאונד מתנגן על הבמה בלייב על ידי ינון, כותב ההצגה, כשלארשו משקפיים גלקטיים מגניבים. וזה עובד. זה כל כך עובד שההצגה פורעת את גבולות האפשר גם במימד הפרינג', אליו יש לבוא, אתם יודעים, בדיוק בגישה הפוכה מזו של התאטרון הרפרטוארי; לא בסנטר זקוף ונעליים הדורות אלא ברישול מחשבתי טוטאלי (אפשר גם חיצוני), לא אל מושבים רכים אלא לכסאות זולים שלא מוספרו. ועדיין. "עשן" עושה את הבלתי אפשרי, עד כדי כך שמי שהתלווה אלי לצפייה (חובב תאטרון רציני), לחש לי בקול נרעד שהוא חושב שזו ההצגה הכי טובה שראה כבר שנים. נכון, השבתי, אבל למה? כי הם לא משחקים, השיב, הם "זה".

עבודת הדמות בהצגה נעשתה, ככל הנראה, בעומק נדיר. יוני (יגל תמיר) ועליזה (מירב חזן) נשואים שלא באושר, כשעליזה אדוקה יותר מבחינה דתית ויוני כבוי ובלתי מוערך בביתו. שלומית (נופר לוינגר) הינה אמה העשירה והמיוחסת של מורן (רעות רביבו), ואביגיל (לירון כרמיאל) זו חברה של מורן, נערה פרועה וחושנית מאין כמוה שאף מפתה את יוני הנשוי. לאביגיל חובר ליאון (אלי פורמנוב), נער מרדן ומאוד מעצבן, ולנוכח הרעב הבלתי נסבל הם מחפשים למצוא בשר אדם – מה שנוגד את החוקים של הכפר. בעצם, שלושת הנערים שבמחזה מנכיחים את כוחו ההרסני של ארוס הנעורים – לאכול, לעגוב, להרוס. המרקמים החברתיים הנוצרים על הבמה הם עדינים, מרובים, וקיימים עד לרמה של מיקרו-הבעות ושפת גוף מוקפדת. גם אם יש פגמים קלים באורכן של סצנות או במובנותן, אין אלו אלא פגמים כמו אלו שבאינטראקציה האנושית. לא יודעת איך הם עשו את זה.

אה, ו"עשן" הוא מחזמר. האפיזודות נקטעות בשירים, מופלאים אגב, שנוצרו בתשומת לב נאיבית וזהירה, הן מוזיקלית והן טקסטואלית. זוהי עוד עובדה שאמורה להפריך את מציאותיותו של המחזה, אלא שההבניה הריאליסטית של מערכות היחסים בין הדמויות בעיירה האוגנדית, לא נשברות מול שום קושי. אבל בכל זאת, יש להסתייג ולומר שלא כולם יאהבו את המחזמר הזה כי זה בכל זאת פרינג'-פרינג', והוא לא מחפש מוסר השכל חמוד ומלטף, אלא פשוט מציאות אפשרית מאוד. רק מי שיתרגש מן היתרונות שציינתי ולא יסבול מהתזזיתיות על הבמה, או הטוטאליות של הדמויות, יינה. (איזו טוטאליות למשל? אה, יש סצנה בה הדמויות מתכשפות בטקס כיתתי מוטרף, שואגות ומזדחלות זו על זו באנרגיה חייתית-אפריקנית מפחידה – זה, נניח).

כן, תנו לפרינג' צ'אנס. "עשן" עושה היסטוריה בתחום הזה ובתאטרון ככלל. הפקות ביתיות אחרות מחווירות לידיה באין אונים. כל הכבוד לתאטרון פנימה על עבודה יסודית, ליהוק נכון ומוזיקה מתוקה. לא לפספס.